

XU HƯỚNG PHÁT TRIỂN HOẠT ĐỘNG SÁP NHẬP VÀ MUA LẠI DOANH NGHIỆP

Nguyễn Thị Nguyệt*

1. Khái niệm sáp nhập và mua lại

Sáp nhập và mua lại doanh nghiệp (SN&ML DN) đã xuất hiện trên thế giới từ hàng trăm năm với nhiều thắng thua thành công và thất bại. Là cái nôi của làn sóng sáp nhập và mua lại đầu tiên trên thế giới, Hoa Kỳ sử dụng một số khái niệm về SN&ML DN được ghi rõ trong sách và từ điển, ví dụ như theo *Investment Dictionary* (Mỹ): “SN&ML DN là khái niệm chung chỉ sự kết hợp giữa các công ty với nhau. Sáp nhập (merger) là việc hai công ty nhập thành một công ty mới, còn đầu tư (acquisition) để chỉ việc chuyển giao sở hữu một công ty sang một công ty khác mà không xuất hiện thêm công ty mới.”

Còn ở Việt Nam, thuật ngữ sáp nhập và mua lại trong các văn bản Pháp luật Việt Nam được bắt đầu chính thức sử dụng từ năm 2004, đầu tiên ở Luật Cạnh tranh được (2004), sau đến là Luật Doanh nghiệp năm 2005. Tổng hợp các khái niệm và các vấn đề trên, có thể đưa ra một khái niệm đầy đủ cả về khía cạnh pháp lý và kinh tế cho hoạt động SN&ML DN như sau:

“Sáp nhập và mua lại là khái niệm được sử dụng để chỉ một công ty tìm cách nắm giữ quyền kiểm soát đối với một công ty khác thông qua đầu tư toàn bộ hoặc một tỷ lệ số lượng cổ phần hoặc tài sản của công ty mục tiêu đủ để có thể khống chế toàn bộ các quyết định của công ty đó nhằm mục tiêu mở rộng

* Nguyễn Thị Nguyệt, Tiến sĩ kinh tế, Viện Nghiên cứu quản lý Kinh tế Trung ương.

¹ - Theo khoản 1-3, điều 17, Luật Cạnh tranh 2004: 1. Sáp nhập doanh nghiệp là việc một hoặc một số doanh nghiệp chuyển toàn bộ tài sản, quyền, nghĩa vụ và lợi ích hợp pháp của mình sang một doanh nghiệp khác, đồng thời chấm dứt sự tồn tại của doanh nghiệp bị sáp nhập; 2. Hợp nhất doanh nghiệp là việc hai hoặc nhiều doanh nghiệp chuyển toàn bộ tài sản, quyền, nghĩa vụ và lợi ích hợp pháp của mình để hình thành một doanh nghiệp mới, đồng thời chấm dứt sự tồn tại của các doanh nghiệp bị hợp nhất; 3. Mua lại doanh nghiệp là việc một doanh nghiệp mua toàn bộ hoặc một phần tài sản của doanh nghiệp khác đủ để kiểm soát, chi phối toàn bộ hoặc một ngành nghề của doanh nghiệp bị mua lại.

- Theo điều 152, Luật Doanh nghiệp 2005: *Hợp nhất doanh nghiệp*: Hai hoặc một số công ty cùng loại (sau đây gọi là công ty bị hợp nhất) có thể hợp nhất thành một công ty mới (sau đây gọi là công ty hợp nhất) bằng cách chuyển toàn bộ tài sản, quyền, nghĩa vụ và lợi ích hợp pháp sang công ty hợp nhất, đồng thời chấm dứt tồn tại của các công ty bị hợp nhất.

- Theo điều 153, Luật Doanh nghiệp 2005: *Sáp nhập doanh nghiệp*: Một hoặc một số công ty cùng loại (sau đây gọi là công ty bị sáp nhập) có thể sáp nhập vào một công ty khác (sau đây gọi là công ty nhận sáp nhập) bằng cách chuyển toàn bộ tài sản, quyền, nghĩa vụ và lợi ích hợp pháp sang công ty nhận sáp nhập, đồng thời chấm dứt tồn tại của công ty bị sáp nhập.

- Theo khoản 6 điều 3 và khoản 5-6 điều 21 Luật Đầu tư 2005: Doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài bao gồm cả “doanh nghiệp Việt Nam do nhà đầu tư nước ngoài mua cổ phần, sáp nhập, mua lại.” Các hình thức đầu tư trực tiếp bao gồm cả “5. Mua cổ phần hoặc góp vốn để tham gia quản lý hoạt động đầu tư; và 6. Đầu tư thực hiện việc sáp nhập và mua lại doanh nghiệp.”

thị phần, đa dạng hoá sản phẩm, tăng cường lợi nhuận và giá trị của công ty mình hay nhằm thôn tính đối thủ cạnh tranh."

2. Tình hình và xu thế phát triển hoạt động SN&ML DN trên thế giới

Lịch sử phát triển SN&ML DN trên thế giới, có thể nói từ đầu thập kỷ 20 đến thời điểm trước khủng hoảng tài chính năm 2008, đã trải qua sáu đợt sóng mang những đặc trưng và kết quả cho từng giai đoạn phát triển khác nhau.

• 1897 – 1904: Giai đoạn sáp nhập cho mục đích độc quyền.

• 1916 – 1929: Giai đoạn sáp nhập với mục đích độc quyền nhóm bán. (Đại suy thoái 1929)

• 1965 – 1969: Giai đoạn sáp nhập tổ hợp (sáp nhập thành tập đoàn).

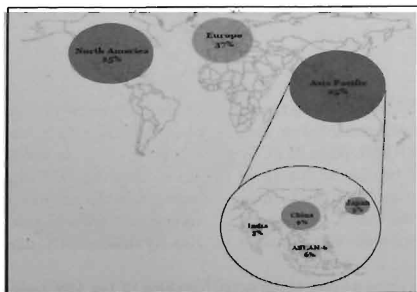
• 1981 – 1989: Giai đoạn sử dụng đòn bẩy tài chính để thực hiện SN&ML DN đặc biệt là SN&ML DN xuyên quốc gia.

• 1992 – 2000: Giai đoạn cấu trúc lại chiến lược. (Khủng hoảng tài chính châu Á: 1998-1999)

• Bước vào thế kỷ XXI, Giai đoạn phát triển dưới những hình thức đa dạng và quy mô lớn chưa từng có.

Đợt sóng SN&ML DN gần đây nhất đã có một bước đột phá về phạm vi, qui mô và hình thức. Làn sóng này, không còn bó hẹp trong phạm vi các nền kinh tế phát triển nữa mà đã tràn vào các nền kinh tế mới nổi và đang phát triển như: Hàn Quốc, Singapore, Nga, Ấn Độ, Trung Quốc, Trung Đông.... Đợt sóng này đã mở ra một xu hướng mới cho hoạt động SN&ML DN đó là xu hướng xuyên quốc gia đặc biệt cho những công ty, tập đoàn muốn mở rộng hoạt động, củng cố lĩnh vực ngành nghề kinh doanh. Một trong những lý giải cho hiện tượng trên là do qui luật của vốn là "nước chảy chỗ trũng", vốn từ các thị trường đã bão hòa tại những nước phát triển đổ về các nước đang phát triển tiềm năng lớn. Xu hướng hoạt động của SN&ML đã có bước chuyển dịch lớn sang khu vực châu Á Thái Bình Dương, năm 2010 đã bắt kịp với khu vực Bắc Mỹ với cùng tỷ lệ 25% (Sơ đồ 1), cụ thể sôi động nhất ở Trung Quốc, tiếp đến là khu vực ASEAN 6 và Nhật Bản.

Sơ đồ 1: Thương vụ SN&ML DN toàn cầu theo vùng năm 2010

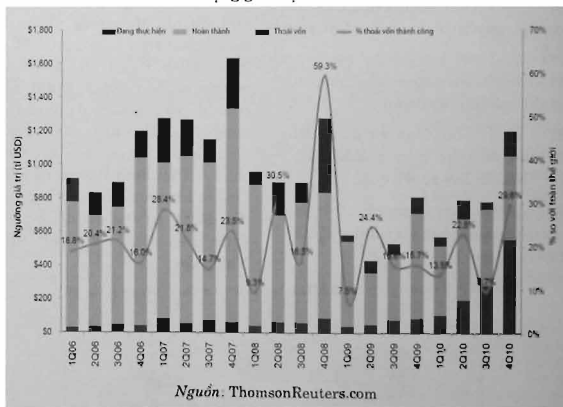
Nguồn: Thomson Reuters, Pickering Pacific Analysis.

Đặc biệt, trong nền kinh tế đầy biến động, sức ép của khủng hoảng tài chính dẫn đến áp lực cạnh tranh tăng cao, nên các hoạt động SN&ML DN giữa các doanh nghiệp tư nhân trong giai đoạn này bùng nổ. Giai đoạn 1996 đến 2006 thể hiện rõ xu hướng tăng mạnh của vai trò doanh nghiệp tư nhân trong hoạt động SN&ML, với tỷ trọng số lượng tham gia so với tổng số tăng từ 6% lên 14%, giá trị các thương vụ tăng từ 8% năm 1996 lên 24% trong năm 2006, đặc biệt với tốc độ trung bình mỗi năm tăng 24%.

Dáng chú ý là giá trị các thương vụ hoàn thành vượt trội vào giai đoạn 2006-2008

(Biểu đồ 1). Năm 2006 và năm 2007 là hai năm liên tiếp tổng giá trị SN&ML DN toàn cầu đạt mức cao kỷ lục, từ 3.460 tỷ USD đến khoảng đạt 4.400 tỷ USD, năm 2007 tăng 27% so với năm 2006². Từ năm 2006 đến 2009, nhìn chung tỷ lệ thành công cao, mức độ thoái vốn cao nhất vào quý 4/2007 và quý 4/2008, thời kỳ chịu ảnh hưởng mạnh của cuộc khủng hoảng tài chính châu Á, và đều rơi vào giai đoạn cuối năm, thường là cuối năm tài chính - thời điểm các doanh nghiệp phải tắt toàn và hoàn thành các nghĩa vụ tài chính cũng như các khoản nợ.

Biểu đồ 1: Khối lượng giao dịch SN&ML DN toàn cầu

Tuy nhiên phải thấy rằng dịch vụ tư vấn đóng vai trò không nhỏ trong thành công trên của hoạt động SN&ML (Biểu đồ 2). Tỷ lệ thuận với mức giá trị của các thương vụ thành công là chi phí dành cho tư vấn, điều đó nói lên rằng để thành công trong SN&ML, một mặt cần phải chấp nhận đầu

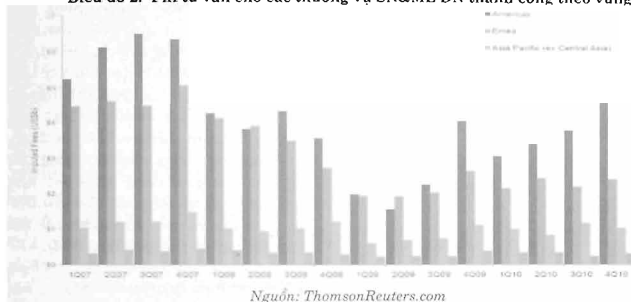
tư cho dịch vụ tư vấn, bao gồm thông tin, phân tích thẩm định, mặt khác dịch vụ tư vấn cũng cần phát triển theo kịp với nhu cầu kể cả về chất và lượng. Nhìn chung, thị trường tiêu tốn chi phí tư vấn cũng là thị trường phát triển nhất trong lĩnh vực này: Hoa Kỳ chiếm 51,4%, đứng thứ hai là châu

² Trong đó, thương vụ lớn có thể được kể đến là việc Ngân hàng Hà Lan ABN Amro được Ngân hàng Anh Barclays mua lại với giá 90,8 tỷ USD vào tháng 4/2007.

Âu, Trung Đông và châu Phi (EMEA) khoảng 31,3%; còn thị trường châu Á Thái Bình Dương khoảng 14,1%, và Nhật Bản là 4,2%. Năm 2010, chi phí tư vấn cho các

thương vụ SN&ML DN thành công đạt 29,2 tỉ USD, tăng 29,3% so với cùng kỳ năm 2009, theo ước tính của Thomson Reuters/Freeman Consulting.

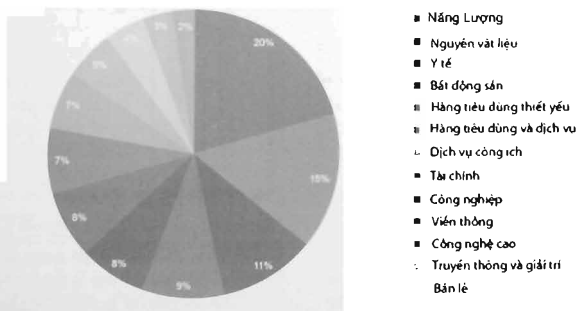
Biểu đồ 2: Phí tư vấn cho các thương vụ SN&ML DN thành công theo vùng

Về xu hướng cơ cấu ngành trong hoạt động SN&ML toàn cầu, dường như khu vực tài nguyên và tài chính vẫn đang là xu hướng chính cho hoạt động SN&ML. Năm 2010, ngành năng lượng vẫn là ngành

chiếm tỷ trọng lớn nhất tới 20 %, tiếp theo là ngành tài chính với 15% và công nghiệp với khoảng 11%. Song thực tế là các thỏa thuận giao dịch trong ngành tài chính và công nghiệp vẫn bị yếu đi so với năm 2009.

Biểu đồ 3: Cơ cấu ngành trong các thương vụ SN&ML DN toàn cầu năm 2010

Nguồn: ThomsonReuters.com

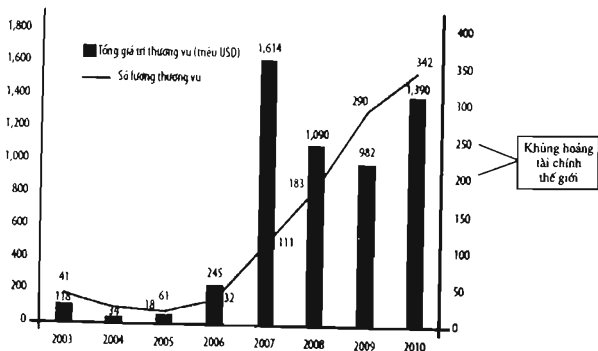
Tóm lại, có thể dự báo rằng xu hướng SN&ML DN đang tràn sang khu vực nền kinh tế mới nổi và các nước đang phát triển, trong đó các lĩnh vực như tài chính, năng lượng và công nghiệp vẫn giữ vai trò tiên phong, các dịch vụ hỗ trợ cho hoạt động này như tư vấn sẽ tiếp tục phát triển. SN&ML DN hứa hẹn sẽ phát triển mạnh về phạm vi, qui mô và hình thức, đặc biệt với xu hướng xuyên quốc gia.

3. Tình hình và xu thế phát triển SN&ML DN ở Việt Nam

Có thể nói SN&ML DN chỉ mới thực sự bắt đầu ở Việt Nam từ năm 2000, chỉ đến khi cuộc khủng hoảng tài chính năm 2007 diễn ra thì các vụ SN&ML DN tại Việt Nam mới có bước đột phá, với 113 vụ sáp

nhập thành công, với tổng giá trị lên tới gần 1,8 tỷ USD (Hình 1), trở thành nước có hoạt động SN&ML DN sôi nổi nhất ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Theo báo cáo của Công ty kiểm toán Price water house Coopers (PwC), sau đó, năm 2008, hoạt động này vẫn gia tăng theo chiều hướng tích cực về số giao dịch, 146 vụ, song tổng giá trị mua bán chỉ đạt hơn 1 tỷ USD. Trong 6 tháng đầu năm 2009, bất chấp lạm phát và suy giảm kinh tế, hoạt động SN&ML DN vẫn diễn ra khá sôi động ở Việt Nam chứ không như xu hướng trầm lắng trên thế giới. Song cũng phải thừa nhận rằng, xét về quy mô, SN&ML DN ở Việt Nam còn xa mới bắt kịp với các nước trong khu vực và thế giới (Biểu đồ 4).

Biểu đồ 4: Xu hướng của hoạt động SN&ML DN ở Việt Nam thập kỷ vừa qua

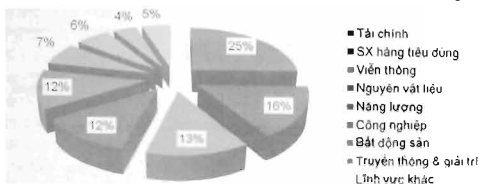

Nguồn: Thomson Reuters, tổng hợp của Công ty Tư vấn Kinh doanh Hội nhập Toàn cầu (GIBC).

Xu hướng ngành của các hoạt động SN&ML ở Việt Nam, tương tự với xu thế trên thế giới là tập trung vào ngành tài chính, là ngành sôi động nhất với tỷ lệ

25%, nhưng lĩnh vực được quan tâm để SN&ML DN đứng thứ hai là sản xuất hàng tiêu dùng, chiếm 16%, tiếp đến là viễn thông với 13% (Biểu đồ 5).

Biểu đồ 5: Các thương vụ SN&ML DN Việt Nam phân theo ngành và giá trị

Tổng giá trị các thương vụ SN&ML DN giai đoạn 2001-2010 đạt gần 10 tỷ USD

Nguồn: AsiaInvest, 2011

Các thương vụ SN&ML DN tại Việt Nam có sự tham gia mạnh mẽ của các công ty nước ngoài, năm 2010 là 35% (Biểu đồ 6). Một phần là do các doanh nghiệp có vốn nước ngoài có ưu thế về kinh nghiệm cũng như trình độ quản lý

trong lĩnh vực SN&ML DN hơn. Hơn thế nữa, tiềm lực tài chính mạnh giúp các doanh nghiệp này có khả năng thành công với các hợp đồng SN&ML DN có giá trị lớn trong khi các doanh nghiệp trong nước khó thực hiện.

Biểu đồ 6: Các thương vụ SN&ML DN tại Việt Nam theo xuất xứ của các bên tham gia, 2010

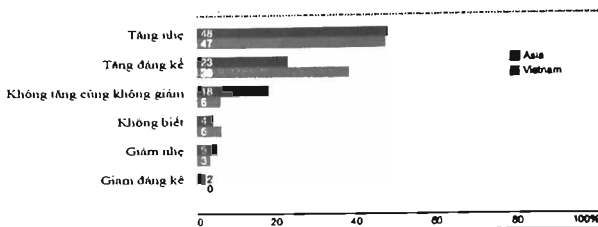

Nguồn: AsiaInvest, 2011

Kết quả khảo sát về hoạt động SN&ML DN trong ngành Dịch vụ tài chính tại châu Á do PwC thực hiện trong năm 2011, cho thấy triển vọng lạc quan về khả năng khởi sắc của thị trường SN&ML DN trong ngành dịch vụ tài chính tại Việt Nam trong thời gian tới (Biểu đồ 7). Trên 80% cho rằng hoạt động SN&ML DN trong ngành dịch vụ tài chính tại Việt Nam sẽ sôi động trở lại sau năm 2010 trầm lắng. Hơn nữa, khả năng tăng đáng kể hoạt động SN&ML DN trong năm tới tại Việt Nam dường như được tin tưởng hơn so với tình hình chung

tại châu Á. Điều này có thể được dựa trên xu hướng mức độ SN&ML DN những năm gần đây của Việt Nam so với Châu Á. Tuy nhiên đây mới chỉ là khảo sát trong lĩnh vực tài chính với những đặc thù riêng của ngành. Với độ non trẻ của hoạt động SN&ML DN ở Việt Nam, tính rủi ro của hình thức này sẽ là một thách thức lớn đồng thời ảnh hưởng không nhỏ đến xu hướng áp dụng, nếu không đủ khả năng đối mặt với những biến cố nảy sinh trong hoạt động M&A, xu hướng đối lập đối với hoạt động SN&ML DN hoàn toàn có thể xảy ra.

Biểu đồ 7: Những kỳ vọng về hoạt động SN&ML DN tại châu Á trong 12 tháng sắp đến

Nguồn: Khảo sát về Sáp nhập & Mua bán doanh nghiệp ngành Dịch vụ tài chính tại Châu Á năm 2011 của PwC

Liệu SN&ML DN ở Việt Nam tiếp tục “ấm” lên khi nền kinh tế Việt Nam trở nên phục hồi và ổn định hơn hay nó có xu hướng phát triển hơn trong bối cảnh nền kinh tế có biến động? Qua xu hướng phát triển của hoạt động SN&ML DN trên thế giới cũng như ở Việt Nam thập kỷ vừa qua cũng đã đưa ra bằng chứng ủng hộ quan điểm rằng biến động kinh tế là chất xúc tác của hoạt động này. Thêm vào đó, các nghiên cứu cho thấy các giao dịch SN&ML DN thu được lợi nhuận cao hơn lại rơi vào các thời kỳ kinh tế yếu kém so với những thời kỳ bùng nổ kinh tế. Hiện tượng này được lý giải là trong tình hình lạm phát toàn cầu đang tăng cao, cùng biến động và bất ổn về kinh tế, chính trị, với thị trường tài chính suy yếu, chứng khoán giảm mạnh, các công ty đã nhận thức được rằng cần phải “thay máu” để trở nên lớn mạnh hơn, đủ sức chống đỡ với các ‘dịch bệnh’ hay ‘tai họa’ trong nền kinh tế, và phương án SN&ML DN có thể giải được bài toán này thông qua việc tăng cường tiếp cận các thị trường, cũng như các sản phẩm và công

nghệ (từ doanh nghiệp mục tiêu) một cách nhanh chóng hơn.

Liệu SN&ML DN có theo qui luật 1+1>2 không? Nếu đúng như vậy thì hoạt động SN&ML DN tất yếu sẽ được dự báo là trở thành xu thế của phát triển kinh tế. Tuy nhiên thực tế cho thấy tỷ lệ thất bại cao của hoạt động SN&ML DN đã đánh tiếng chuông cảnh báo, nhất là đối với thị trường SN&ML DN quá non trẻ của Việt Nam, mới hơn một thập kỷ so với hàng trăm năm ở các nước phát triển. Tỷ lệ thất bại SN&ML DN là 61% với quy mô 302 vụ, theo tổng kết của Business Week. Tỷ lệ này lên tới 66% đối với Coopers & Lybrand với 125 vụ, lên tới 68% với 193 vụ đối với Công ty McKinsey của Mỹ...³. Song ở Việt Nam, ý kiến các chuyên gia nước ngoài, và cả trong nước về tình hình hoạt động SN&ML DN lại rất khả quan. Cục Đầu tư nước ngoài (Bộ KH & ĐT) đã từng dự kiến rằng trong vòng 6 - 10 năm tới sẽ có đến 35 - 50% doanh nghiệp của Việt Nam có thể sáp nhập hoặc bị sáp nhập⁴. Lập luận cho rằng mua một doanh nghiệp có sẵn là sự đầu tư

³ <http://tgvn.com.vn/Item/VN/BaiLienQuan/2009/8/589DB9C93150DFFC/>

⁴ http://clv-triangle.vn/portal/page/portal/bkhd/nktch/16872?p_page_id=412576&pers_id=353627&folder_id=&item_id=1510012&p_detail=1

ít rủi ro hơn và mang lại lợi nhuận nhanh hơn so với việc tạo dựng một doanh nghiệp từ con số 0 đã ít nhiều mang lại niềm tin cho doanh nghiệp Việt Nam. Hơn thế nữa, dưới sức ép cạnh tranh ngày càng gay gắt trên thị trường, cùng với các cơ hội kinh doanh mới nảy sinh, dẫn đến nhu cầu hợp tác kinh doanh nhằm nâng cao năng lực và sức cạnh tranh, mở rộng kinh doanh, tận dụng lợi thế qui mô, đáp ứng nhu cầu cấp thiết phải tái cơ cấu đầu tư, sản xuất, kinh doanh hay chỉ đơn giản là do đề nghị hấp dẫn từ phía người mua, thị trường SN&ML DN Việt Nam được dự đoán sẽ sôi động, rất nhiều cơ hội cùng phần thưởng và cả rủi ro và cam bẫy.

Có thể dự báo rằng làn sóng sáp nhập trong ngành tài chính, đặc biệt là ngân hàng và chứng khoán, và những ngành đang gặp khó khăn như bất động sản sẽ có những bước tiến vượt trội so với các ngành hàng khác. Dự báo theo loại hình và qui mô doanh nghiệp thì làn sóng sáp nhập sẽ chủ yếu diễn ra ở các doanh nghiệp có qui mô vừa và lớn là những doanh nghiệp có tiềm lực và năng lực thực thi, để từ đó có khả năng thành công hơn trong hoạt động SN&ML DN. Tuy nhiên để thực sự diễn biến tăng trưởng ổn định trong hoạt động SN&ML DN trong những lĩnh vực này sẽ phải vượt qua một số vấn đề chính như: i) Hạn chế thông tin về cung và cầu trên thị trường SN&ML DN (trong đó thiếu những tổ chức chuyên nghiệp hỗ trợ, khung pháp lý hầu như chưa có); ii) Vấn đề kinh doanh: phần lớn doanh nghiệp Việt Nam ít ưa mạo hiểm: doanh nghiệp nhà nước thì bị chi phối bởi lợi ích nhóm và tư duy nhiệm kỳ nên e ngại sự biến động, đặc biệt về mặt cơ cấu doanh nghiệp; còn doanh nghiệp ngoài nhà nước vì phần lớn đều là doanh nghiệp nhỏ và vừa, tiềm lực còn mỏng, sức bền yếu nên e ngại những biến động về

mặt cơ cấu doanh nghiệp; iii) Hoạt động thẩm định, định giá doanh nghiệp còn yếu, thậm chí khung pháp lý còn chưa thực sự đầy đủ để gây ra những thất bại trong hoạt động SN&ML DN, hoạt động mà thành công của nó đòi hỏi khả năng thẩm định, định giá doanh nghiệp hiệu quả không chỉ trong hiện tại mà cả trong tương lai.

Tóm lại, SN&ML DN ở Việt Nam có thể là một lối thoát trong việc tái cấu trúc doanh nghiệp, hỗ trợ cho chính sách tái cơ cấu nền kinh tế, song cũng cần lưu ý rằng tính nhất thời của SN&ML DN vẫn tồn tại và chiếm tỷ lệ không nhỏ, lại có xu hướng tập trung vào việc giao dịch với giá thấp hơn giá thực tế trong điều kiện kinh tế khó khăn. Thêm vào đó, sự non kém nhận thức về SN&ML DN của các doanh nghiệp Việt Nam với những lỗ hổng pháp lý về lĩnh vực này cộng thêm vấn đề kinh doanh không dễ liên kết hợp tác là những rào cản không nhỏ cho quá trình phát triển M&A, đó là những 'nút thắt' mà Việt Nam cần phải thoát ra được nếu muốn lĩnh vực SN&ML thực sự phát triển./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Nguyễn Hòa Nhân, (2009), "SN&ML DN ở Việt Nam: Thực trạng và giải pháp cơ bản", *Tạp chí khoa học và công nghệ*, số 5(34) 2009.
- Eugene Brigham and Joel Houston, 2007, *The fundamentals of financial management*, mcgrawhill.
- Vietnam deals review 2011, NEXUS group.
- Phạm Trí Hùng và Đặng Thế Đức, 2011, *M&A-sáp nhập và mua lại doanh nghiệp ở Việt Nam*, megabooks.
- Global M&A survey, intralinks, december 2011.

Vietnam M&A activity review – 2010 by PWC

Review of exit 2010 and global report 2011- Grant Thornton

“Cơ hội sắp tới- Sáp nhập và mua bán Doanh nghiệp trong lĩnh Vực dịch vụ tài chính tại Châu Âu năm 2011”, đăng tại www.pwc.com

Mergers & acquisitions review financial advisors, full year 2010,

“Mua lại và sáp nhập doanh nghiệp từ A đến Z” của tác giả *Andrew J.Sherman và Milledge A.Hart*.

Giáo trình môn Tài chính doanh nghiệp, Thẩm định giá trị doanh nghiệp, Phân tích tài chính doanh nghiệp, Quản trị nhân sự, Mô hình tài chính của Trường đại học Nha Trang.

Báo cáo kinh tế vĩ mô Việt Nam năm 2010 của công ty Chứng khoán Sen Vàng (Golden Lotus Security) và đầu năm 2010 của công ty cổ phần chứng khoán Trí Việt (TVSC).

Báo cáo thị trường chứng khoán 2010 và triển vọng ngành 2011

Các báo cáo từ hội thảo SN&ML DN Việt Nam năm 2009.

Báo cáo tổng hợp tình hình SN&ML DN Việt Nam năm 2009 của Pricehoase WaterCooper.

Danh mục website tham khảo:

- <http://cafef.vn/>
- [Http://www.mergermarket.com](http://www.mergermarket.com)
- [Http://pickingpacific.com](http://pickingpacific.com)
- <http://dvt.vn/>
- <http://vneconomy.vn/>
- <http://www.thesaigontimes.vn/Home/>
- <http://www.reuters.com/finance>
- <http://www.pwc.com/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
- <http://tgvn.com.vn/Item/VN/BaiLienQuan/2009/8/589DB9C93150DFFC/>
- <http://clv-triangle.vn/>